

14 בנובמבר, 2016

לכבוד

חברי ועדת ביקורת המדינה

שלום רב,

**הנדון: התייחסות לדוח מבקר המדינה בנושא: "היבטים בהסדרת התיישבות
הבדואים בנגב"**

לקראת הדיון הקבוע בוועדה לביקורת המדינה ביום ג', 15.11.2016, בשעה 11:00, בנוגע לדו"ח המבקר שבנדון, אנו מבקשים להעביר לעיונכם את עמדת האגודה לזכויות האזרח ועמותת 'במקום', כדלקמן:

1. ביום 24.5.2016, התפרסם דוח שנתי מס' 66 ג' מטעם מבקר המדינה בנושא "היבטים בהסדרת התיישבות הבדואים בנגב", אשר נוגע בשורה ארוכה של חסמים המונעים את הסדרת התיישבות האזרחים הערבים הבדואים בנגב, ומצביע על כשל עמוק יסודי ומתמשך בתפקוד רשויות המדינה ביחסה לאוכלוסייה זו.

2. על אף חשיפת הכשלים הרבים, נראה כי דוח מבקר המדינה שבוי בתפיסה המוטעית, בה מחזיקה המדינה זה זמן רב, הגורסת כי הפתרון להסדרת התיישבות הבדואים בנגב טמון בראש ובראשונה בכלי החקיקתי, דהיינו בקידום הצעת חוק שתסדיר את ההתיישבות. זאת על אף שהניסיון לקדם הצעת חוק מסוג זה כשל בעבר ולא במקרה, שהרי הסדרי הבעלות שעל הפרק, אין בהם כדי לתת פתרון מערכתי כולל, ישים, מוסכם ובר קיימא, שמבוסס על כיבוד זכויות האדם של האוכלוסייה הבדואית, מתייחס לייחודיות של המקרה ונתפר למידותיו.

3. בשל קוצר היריעה אנו נתמקד בשני כשלים עיקריים שהוצגו בדו"ח בצורה מוטעית, לדעתנו, ואשר משליכים על האפשרות לפעול ולקדם הסדר ראוי וישים:

4. הכשל הראשון והעיקרי לתפיסתנו, שאינו עולה מדוח מבקר המדינה, נעוץ במדיניות הנהוגה היום ואשר פועלת בשיטה של התניית פיתוח התשתיות ביישובים הערבים הבדואים בהצטרפות תובעי בעלות להליך הסדרת הבעלות על הקרקע מול רשות הבדואים, וזאת למרות שאין כל מניעה לפתחם ללא הסדר מקרקעין. התפיסה אשר עומדת במרכז מדיניות ה"התנייה" משמשת את המדינה כאמצעי לחץ כדי לקדם את פתרון הסוגיה הקניינית שלא נחל הצלחה רבה גם לשיטתנו של מבקר המדינה (לפיו ישנה התקדמות זניחה בהסדרי הבעלות על הקרקע). מדיניות זו, מהווה את החסם המשמעותי ביותר בפני פיתוח והסדרת ההתיישבות הערבית בנגב שכן, היא מעכבת את הפיתוח ביישובים המוכרים, וקושרת את ההגעה להסדר הבעלות על הקרקע בהליכי פיתוח היישובים ומתן היתרי בנייה למגורים.

5. כך 11 היישובים אשר קיבלו הכרה מזה למעלה מעשור, והוכנו לרבים מהם תכניות מתאר מקומיות ומפורטות, עומדים עד היום עם פיתוח תשתיתי מינימאלי וברובם המוחלט מסרבת המדינה לתת היתרי בנייה למגורים. למעשה מתוך 128 היתרי בנייה שניתנו, 119 מתוכם ניתנו ביישוב תראבין א-סנע

[Type here]

(יישוב חדש שהוקם), ו-9 היתרים בלבד ביתר היישובים שהוכרו, וזאת למרות שבישובים אלה קיימות תכניות מאושרות לכ- 11,000 יחידות דיור.¹

6. הכשל השני כפי שמשקף לטעמנו מדוח מבקר המדינה, טמון בהנחה המוטעית הגורסת כי כלי החקיקה הינו אמצעי הכרחי להסרת חסם תביעות הבעלות על הקרקע בטווח זמן מוגדר וכי סיבת אי ההתקדמות בהליכי הסדרת ההתיישבות נעוצה בכך שמאז הקפאת הצעת החוק להסדרת התיישבות הבדואים בנגב, התשע"ג-2013 לא הונחה כל הצעה חלופית. דוח מבקר המדינה ממשיך באותו קו מדיניות אותו מתווה הממשלה הגורס כי ניתן לפתור את סוגיית הבעלות ע"י כפיית הסדר שאינו מוסכם על הקהילה (כפי שהיה בעבר עם הסדר פראוור), המתבסס בין השאר על ההנחה המוטעית כי אין לבדווים זכויות קניין באדמות אותן עיבדו במשך עשרות שנים ושבהן החזיקו והתגוררו במשך דורות, וכרוך בפינוי האוכלוסייה, והעברת הרוב המוחלט של הקרקעות השייכות להם לידי המדינה.

7. הצבת הצ"ח של הסדרת המקרקעין כתנאי שבלעדיו לא ניתן לפתור את סוגיית ההתיישבות ולהשלים את התכנון של הכפרים – פוגעת באפשרות לקדם את התכנון והסדרת הכפרים ובאפשרות למצוא מסלול מקובל על כל הצדדים לפתרון סוגיית הבעלות תוך הכרה בזיקה של הבדואים לאדמותיהם ההיסטוריות.

8. בה בעת, ממשיכה הממשלה בקידום קו מדיניות תכנוני מפלה אשר מביא לאישור ולקידום תכניות שונות להקמת יישובים יהודים בנגב באופן המתעלם כליל מקיומם של הכפרים הלא מוכרים ואף מציע להקים חלק מהיישובים החדשים המתוכננים על אדמותיהם.²

9. לסיכום, משבר אמון עמוק מאפיין את היחסים שבין האזרחים הערבים הבדווים בנגב, הסובלים מהפליה קשה ונושאים בהשלכותיה כבר 68 שנים, לבין המדינה ומוסדותיה. המדינה אשר מודעת להיקף הסוגיה אשר נולדה עם קום המדינה, בוחרת לבלום את הפיתוח הטבעי והצודק של הקהילה בשל ההתעקשות לכריכת נושא הבעלות בנושא הפיתוח, בשל מדיניות ארוכת השנים בה נתפסת האוכלוסייה הבדווית כפולשת. על מנת להגיע לפתרון מוסכם יהיה על המדינה לשנות את תפיסתה ולאמץ פתרון המבוסס על זכויות אדם ועל הכרה בעוול המתמשך כלפי האוכלוסייה הבדווית. על המדינה לקדם את התכנון והפיתוח בד בבד עם ההכרה בכפרים הלא מוכרים והסדרתם תוך ניתוקם מסוגיית הבעלות. כמו כן, על רשויות המדינה לנהוג בשקיפות תוך שיתוף הציבור בפתרונות המוצעים לו, והימנעות מפתרונות שיש בהם עיגון חקיקתי, חד צדדי ודורסני, או מפתרונות שיש בהם העברה כפויה של אוכלוסייה ממקומה.

בכבוד רב ובברכה,

נילי ברוך, מתכנתת ערים
במקום – מתכננים לזכויות תכנון

סנא אבן ברי, עו"ד
האגודה לזכויות האזרח

¹ נתון המתייחס להיקף יחידות דיור מאושרות נכון לשנת 2012.

² פנית עמותת במקום והאגודה לזכויות האזרח בנושא קידום החלטת ממשלה להקמת 5 יישובים חדשים יהודים בנגב: <http://www.acri.org.il/he/36158>

[Type here]